

Omgaan met diversiteit en (kans)armoede in onderwijs.

Enkele punten van zorg en uitdagingen voor de lerarenopleiding.

Piet Van Avermaet

Ons fundamenteel denken over diversiteit en onderwijs ontkent diversiteit als uitgangspunt.

We erkennen diversiteit , maar blijven het moeilijk vinden om het als de norm in onderwijs te beschouwen.

We erkennen diversiteit, enkel als conditie tot inpassing. Waardoor het meteen wordt gedevalueerd tot afwijking, achterstand, probleem, ...

In een context waar 'superdiversiteit' de norm wordt, is het belangrijk om te reflecteren over de grenzen van de huidige recepten (beleid, organisatie, didactiek, leren, evalueren, ...) die we in onderwijs gebruiken om het schoolsucces van leerlingen , en in het bijzonder kansarme en immigrantenkinderen te verhogen en om burgerschapsvorming te versterken.

5 zorgpunten

1. Toenemende sociale ongelijkheid en armoede;
2. Toenemende intolerantie, binair denken en diversiteit als probleem;
3. Onderwijs wordt meer en meer een competitief, op “efficiency” en de markt gericht model. Daardoor wordt het uniformiserend (inclusief toenemende testcultuur) en laat het weinig ruimte voor diversiteit;
4. Eentalig ideologisch denken is hardnekkig;
5. Mentale en feitelijke interne outsourcing en ‘leveling’.

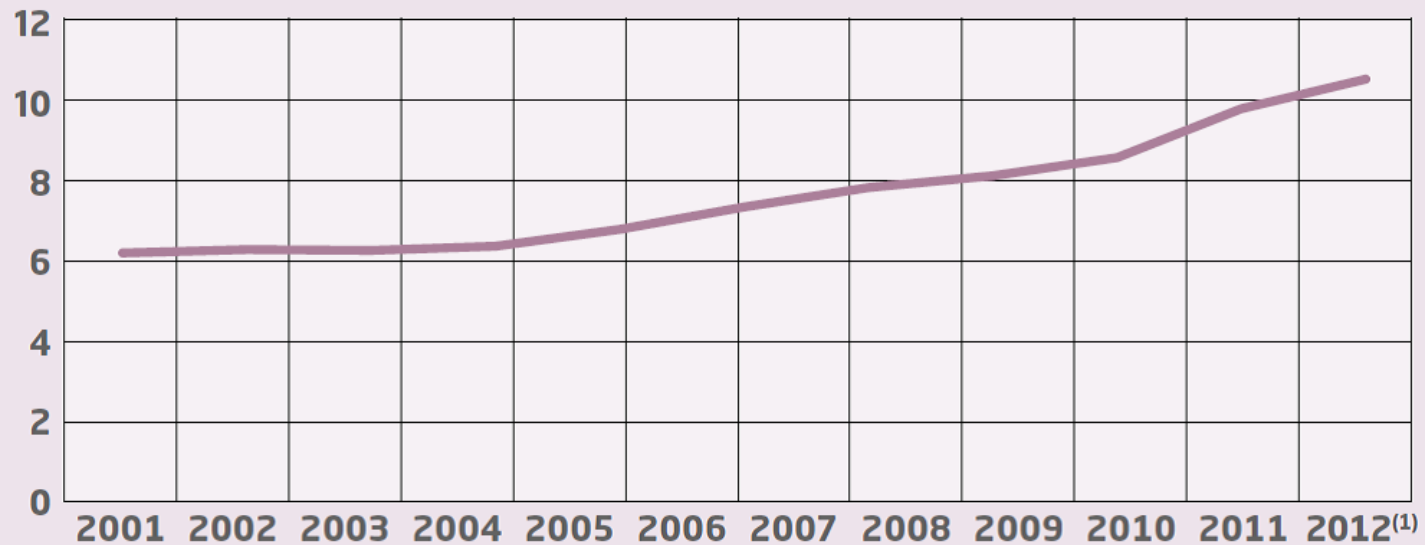
5 zorgpunten

1. **Toenemende sociale ongelijkheid en armoede;**
2. Toenemende intolerantie en binair denken en diversiteit als probleem;
3. Onderwijs wordt meer en meer een competitief, op “efficiency” en de markt gericht model. Daardoor wordt het uniformiserend (inclusief toenemende testcultuur) en laat het weinig ruimte voor diversiteit;
4. Eentalig ideologisch denken is hardnekkig;
5. Mentale en feitelijke interne outsourcing en ‘leveling’.

kinderarmoede neemt toe

Armoedebarmeters kleuren rood

4.8 Evolutie kansarmoede-index bij zeer jonge kinderen

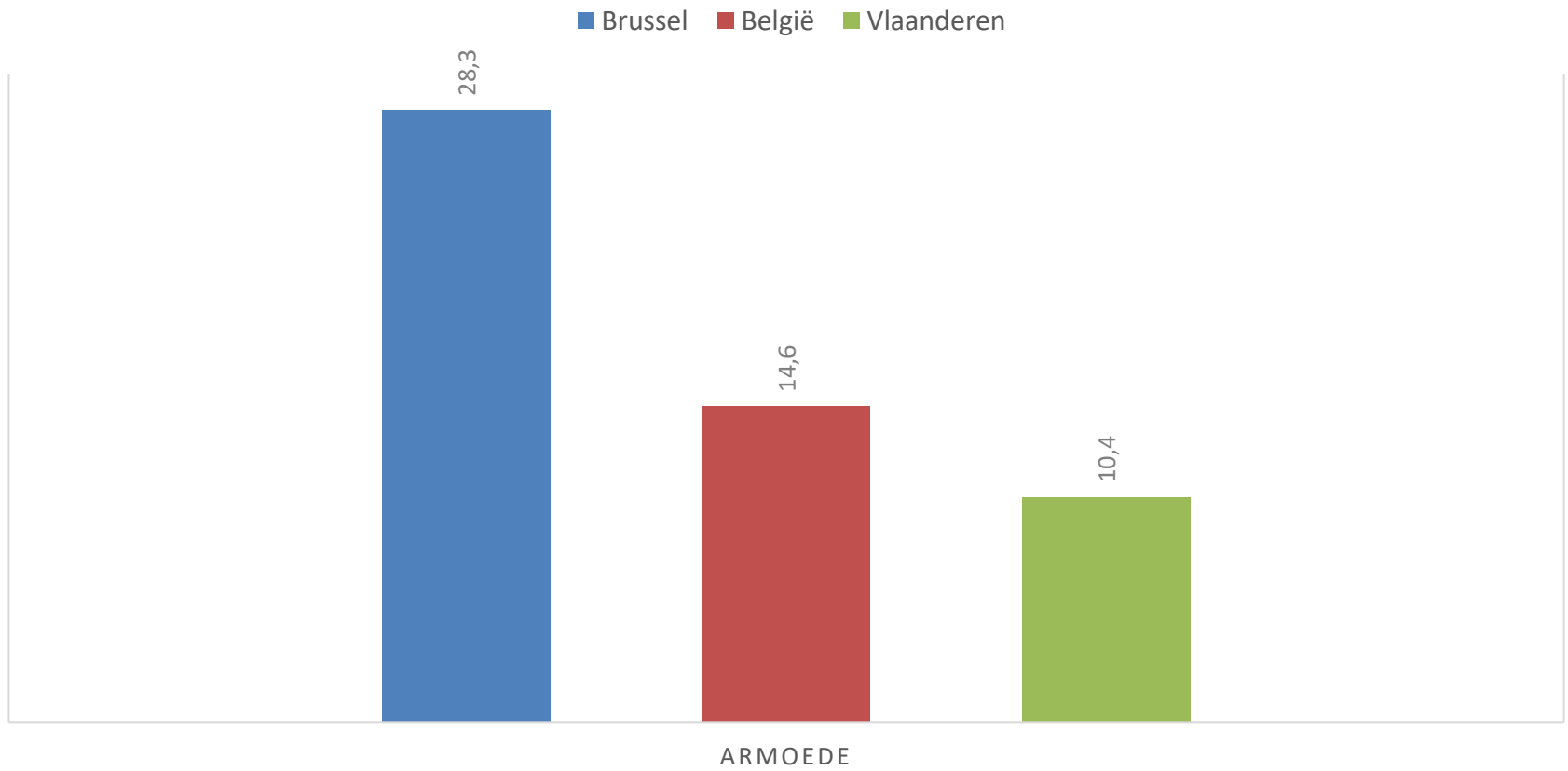

4.8 Evolutie van de kansarmoede-index bij zeer jonge kinderen sinds 2001 - Vlaams Gewest (percentage)

Bron: Kind en Gezin - Ikaros/Mirage

(1) Voorlopig cijfer

Armoede in Brussel

(kans)armoede en onderwijs

- “Bijna één jongen op vijf en één meisje op zes (in Brussel) hebben minsten twee jaar schoolachterstand in het eerste jaar secundair onderwijs. Deze verhoudingen variëren sterk naargelang de gemeente en liggen in het bijzonder hoog in de armste gemeenten van Brussel.”

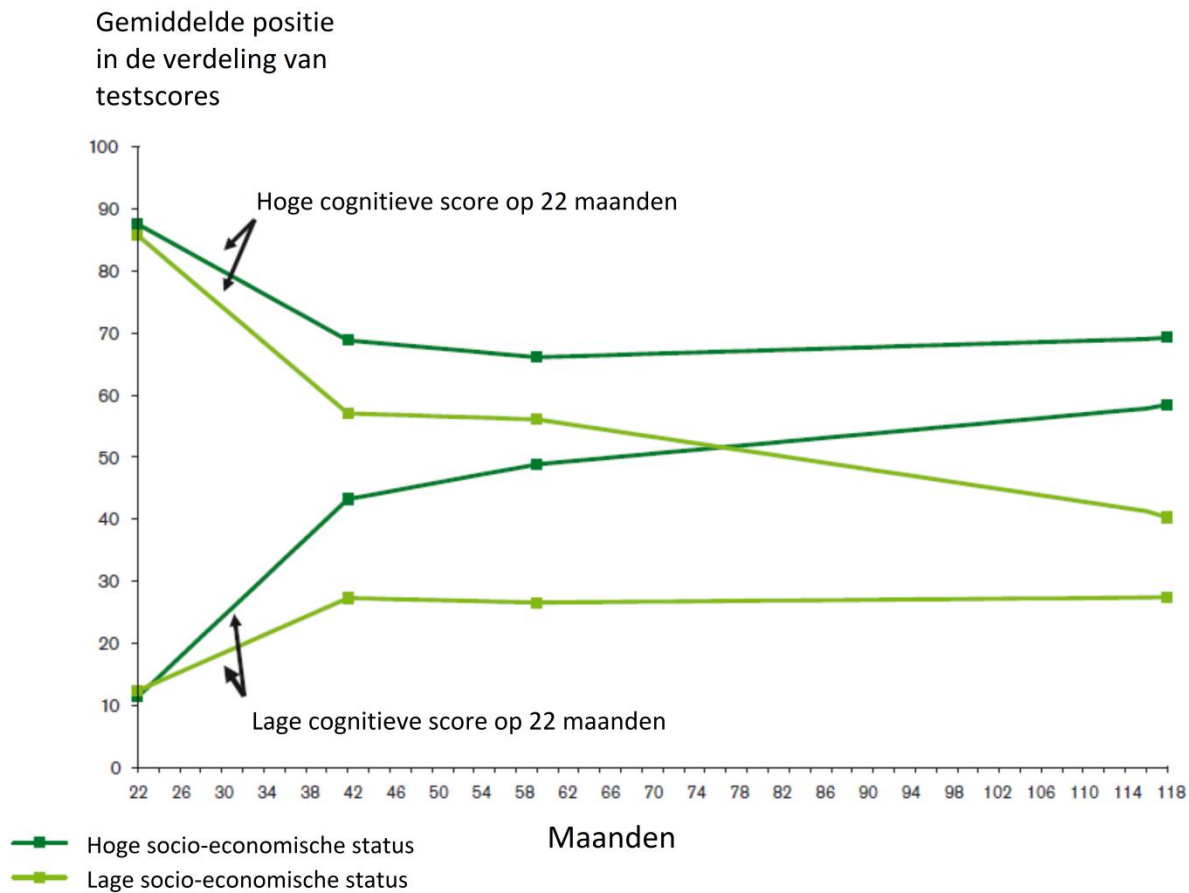
(Uit Welzijnsbarometer Brussels armoede rapport 2013)

(kans)armoede en onderwijs

- ❑ De allochtonen vormen 5,85% (N = 850) van de totale cohorte eerste-generatiestudenten in 2004 (N = 14.525).
- ❑ 70% van allochtonen zitten in BSO
- ❑ Nauwelijks één op de vier jongeren van laaggeschoolde moeders onderneemt hogere studies; bij kinderen van hooggeschoolden is dat 83 %.
- ❑ Grote groepen allochtone leerlingen verlaten SO zonder diploma
- ❑ Het slaagcijfer in het eerste jaar HO ligt voor alle allochtone groepen lager – variërend van 19,4% tot 34,3% – dan dit van de autochtonen (56,1%). De TMA-allochtonen behalen met 19,4% het laagste slaagcijfer.
- ❑ De doorstroming van autochtonen uit de lagere socio-economische groepen is minstens zo laag als deze van de TMA-allochtonen.
- ❑ 30% van scholen in Antwerpen: draaglast diversiteit te groot geworden
- ❑ PISA onderzoek

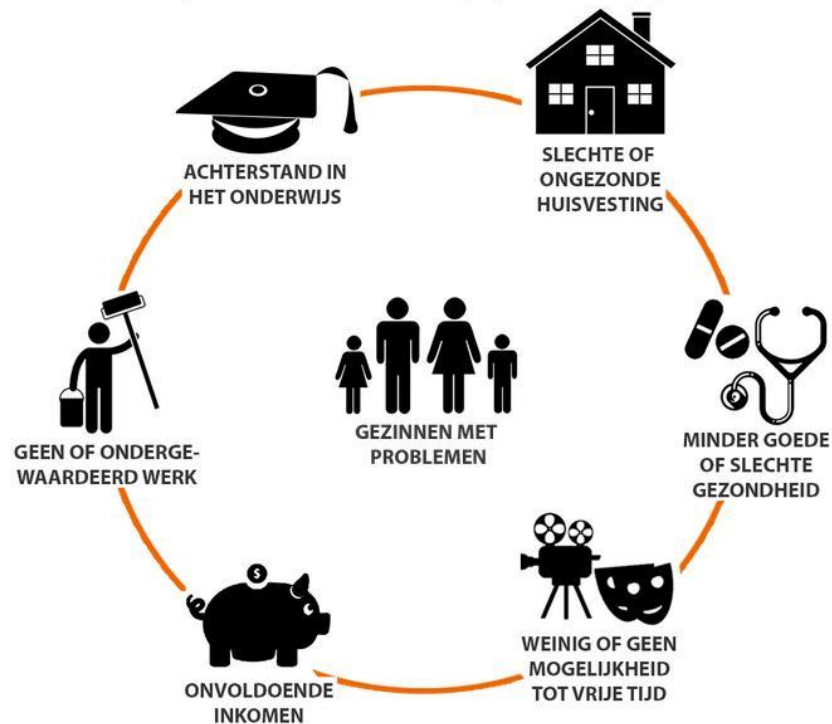
Kinderarmoede & onderwijs

Kinderarmoede: een hypotheek op de toekomst

Kinderarmoede & onderwijs

Kinderarmoede valt samen met gezinsarmoede...

... een multidimensionale problematiek

5 zorgpunten

1. Toenemende sociale ongelijkheid en armoede;
2. **Toenemende intolerantie, binair denken en diversiteit als probleem;**
3. Onderwijs wordt meer en meer een competitief, op “efficiency” en de markt gericht model. Daardoor wordt het uniformiserend (inclusief toenemende testcultuur) en laat het weinig ruimte voor diversiteit;
4. Eentalig ideologisch denken is hardnekkig;
5. Mentale en feitelijke interne outsourcing en ‘leveling’.

Diversiteit als probleem

- ❑ Leerproblemen; taalproblemen; integratieproblemen; achterstand; niveauverlaging; ...: een deficiëntiemodel
- ❑ Advies: wegmoffelen:
 - ‘Migrantcultuur weren, uitsluiten’
 - ‘je niet profileren als multiculturele school’
 - ‘is doeltreffend om de prestatiekloof te dichten en de legitimiteit in de ogen van autochtone ouders te behouden’
- ❑ Is normatief eenzijdig. Neemt diversiteit niet als vertrekpunt
- ❑ Heeft impact op onze beeldvorming en handelen

Taal als probleem

- ❑ Meertaligheid wordt vaak gezien als een probleem, een deficit, geen taal
- ❑ Op school wordt vaak alleen de SV van het Nederlands toegelaten
- ❑ Promotie van VT als een “asset”, een voordeel in Europa versus MT van immigrantenkinderen als een handicap, een nadeel
- ❑ Vreemde taalleren draagt bij tot cognitieve ontwikkeling versus thuistaal als een obstakel tot cognitieve ontwikkeling

Binair denken

- ❑ Ons denken over diversiteit en onderwijs is overwegend binair;
- ❑ Waarbij de ene kant als de legitieme (niet onderhandelbare) norm wordt beschouwd en de andere als de afwijkende, deficiënte;
- ❑ Sociaal geconstrueerde hiërarchische machtsverhoudingen

Binair denken

- ❑ Deficit – differentie
- ❑ Agency – structure
- ❑ Expliciet – impliciet
- ❑ Kennis – vaardigheid
- ❑ Formeel – informeel
- ❑ Uniformiteit – variatie
- ❑ Thuis – school
- ❑ Eentaligheid – meertaligheid
- ❑ Monocultuur – multicultureel
- ❑ Enkelvoudige – meervoudige geletterdheid
- ❑ Testen – assessment
- ❑ ...

Toenemende intolerantie

- ❑ ICCS (International Civic and Citizenship Education Study) (2010 data Vlaanderen):
 - Ronduit negatief voor houding tov immigranten en MC samenleving
- ❑ Ongenuanceerd debat over huidige vluchtelingenstroom en hoe er mee om te gaan;
- ❑ Voorstellen die van model van conditionaliteit uitgaan en sanctionerend zijn. Daardoor dreigen ze eerder uitsluitend dan insluitend te zijn;
- ❑ Nochtans, een school waar een cultuur van tolerantie is, daar voelen leerlingen zich meer thuis

5 zorgpunten

1. Toenemende sociale ongelijkheid en armoede;
2. Toenemende intolerantie, binair denken en diversiteit als probleem;
3. Onderwijs wordt meer en meer een competitief, op “efficiency” en de markt gericht model. Daardoor wordt het uniformiserend (inclusief toenemende testcultuur) en laat het weinig ruimte voor diversiteit;
4. Eentalig ideologisch denken is hardnekkig;
5. Mentale en feitelijke interne outsourcing en ‘leveling’.

Onderwijs, markt en kenniseconomie

- ❏ Onderwijs gaat door een crisis (Nussbaum)
- ❏ Het moet zich inschrijven in een marktlogica
 - Nuttige vaardigheden; wat niet nuttig is wordt weggesaneerd (LO, geesteswetenschappen, creatieve vakken, kritisch denken, ...), daar is geen tijd voor
 - Alleen kennis die een economische waarde heeft telt.

Onderwijs, markt en kenniseconomie

- Iedereen moet worden gekneed en geüniformeerd in functie van de markt. De markt is binnengedrongen in het onderwijs.
- Onderwijs moet op efficiëntie gericht zijn. Volgens Michael Sandel werkt dit voor auto's en MP3's maar niet voor onderwijs. Normen voor de crèche; voor de kleuterklas; voor het BAO; voor het SO; voor het HO; ... (vb Verhaeghe: de knipnorm)

Onderwijs, markt en kenniseconomie

- Onderwijs moet nu ‘evidence based’ zijn
- Onderwijs is zoals de reclame van Mazda een tijd terug: remmen OK; airbags OK; de knipnorm OK; taalvaardig OK
- Net als de markt moet onderwijs competitief zijn. We willen ‘ranken’, vergelijken, ... Welk bedrijf is het meest productief, welke school is het meest productief; welke auto is de beste; welke leerling is de beste; ...

Onderwijs, markt en kenniseconomie

- Zo wordt onderwijs gereedschap voor de markt, de winst
- Meer en meer telt alleen nog het kwantitatief meetbare. Het niet meetbare (wat niet in een cijfer kan worden gevat) telt niet meer. ‘Meten is weten’?
- Perverse effecten:
 - Cijfers geven een schijn van geobjectiveerdheid (valse objectiviteit)
 - Dat leren individueel verschillend is, grillig en continu wordt volledig ontkend
 - geen ‘pass’ dus niet in mijn klas
- Meten we wel de juiste dingen in onderwijs?

Onderwijs, markt en kenniseconomie

- Hoe zou onderwijs er dan moeten uitzien om economische competitiviteit te verhogen?
 - Sahlberg: meer netwerking en samenwerking tussen leerlingen en scholen; open delen van ideeën; flexibiliteit in onderwijs; creativiteit stimuleren
 - Verhaeghe: brede vorming en kritisch nadenken
 - Nussbaum: leren samenwerken; interactie en dialoog; kritisch kunnen reflecteren; creatief kunnen denken; kunnen innoveren; met verschillen kunnen omgaan
 - Stevenson: creatieve leermethoden; samenwerking met cultuurhuizen en musea; mogen falen; leren uit fouten; leren delen van ideeën

- Diversiteit benutten dus

5 zorgpunten

1. Toenemende sociale ongelijkheid en armoede;
2. Toenemende intolerantie, binair denken en diversiteit als probleem;
3. Onderwijs wordt meer en meer een competitief, op “efficiency” en de markt gericht model. Daardoor wordt het uniformiserend (inclusief toenemende testcultuur) en laat het weinig ruimte voor diversiteit;
4. **Eentalig ideologisch denken is hardnekkig;**
5. Mentale en feitelijke interne outsourcing en ‘leveling’.

Heersende paradigma in onderwijs

☐ Eentalig ideologisch denken

- Submersie in de dominante taal
- In sommige gevallen verbieden, bestraffen
- Meertaligheid: twee maten en gewichten

☐ Empirische evidentie voor:

- meertalig onderwijs;
- interdependentie T1-T2;
- leren T1 staat succes in T2 niet in de weg (Cummins, Garcia-Kleifgen)

Meertalige realiteit

- ❑ Meertaligheid is een werkelijkheid in de sociale ruimte: e.g. grootstedelijke context
- ❑ Meertaligheid is een realiteit in elke persoon: meertalige repertoires
- ❑ Meertaligheid is contextgebonden georganiseerd en SN heeft daar een specifieke plaats in
- ❑ Iedereen doet aan 'translanguaging'

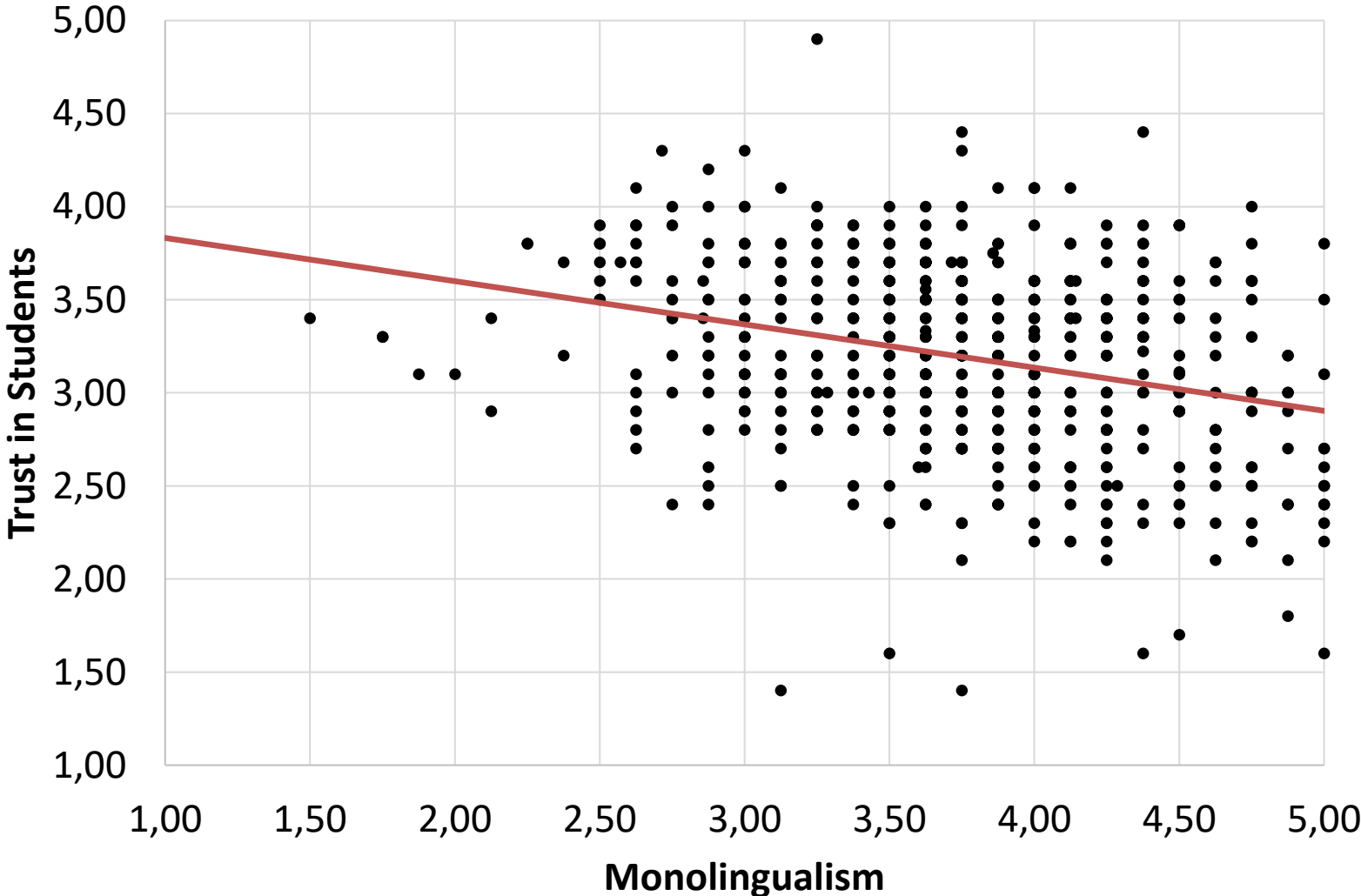
Innovatieve antwoorden op urgente (taal)onderwijsproblemen

- ❑ Sociale ongelijkheid en ongelijke onderwijsuitkomsten blijven een hardnekkig probleem;
- ❑ De taal die men thuis spreekt wordt zeer vaak als verklarende factor naar voor geschoven(e.g. PISA);
- ❑ Causale lezing van correlaties;
- ❑ Taal ((SN variëteit) wordt zeer vaak als conditioneel gezien voor schoolsucces. Dit is in tegenspraak met de huidige kennis over processen van T2 verwerving

Resultaten: Survey oprit 14-project (Pulinx et al. 2013)

Stelling	% (Vol.) akkoord
Anderstalige leerlingen zouden op school onderling geen vreemde taal mogen spreken.	77.3%
De belangrijkste reden van de schoolachterstand van anderstalige leerlingen is hun gebrekkige kennis van het Nederlands.	78.2%
De schoolbibliotheek (klasbibliotheek, mediatheek) dient ook boeken te bevatten in de moedertaal van de leerlingen.	12.8%
Anderstalige leerlingen moeten op school ook de mogelijkheid krijgen hun moedertaal te leren.	6.8%
Door op school ook de eigen moedertaal te spreken, leren anderstalige leerlingen onvoldoende Nederlands.	72.1%
Anderstalige leerlingen moeten ook reguliere vakken aangeboden krijgen in hun moedertaal.	3.2%
Het is belangrijker dat anderstalige leerlingen goed Nederlands leren dan de kennis van de eigen moedertaal te behouden.	44.7%
Het is in het belang van de anderstalige leerlingen als er straffen worden toegekend voor het spreken van de moedertaal op school.	29.1%

OPRIT 14 project (Pulinx et al., 2013)

Beleid-praktijk interactie

- Onderzoek Pulinx et al. bewijst tegenovergestelde van wat een eentalig beleid beoogt, nl. succesvoller onderwijs voor kansarme kinderen
- Wat zien we nl.:
 - Eentalig beleid > eentalige overtuigingen > laag vertrouwen
- Wat weten we:
 - Laag vertrouwen > lage verwachtingen > lage schoolresultaten

Functioneel meertalig leren

- ☐ Meertalige repertoires als bron voor leren:
 - Meertalige repertoires van cursisten benutten, in de klas, om de kansen tot ontsluiten van kennis; om kansen om kennis te construeren te vergroten
 - Repertoires van cursisten benutten als didactisch kapitaal

- ☐ Setting:
 - Talig gemengde klassen
 - L2 is dominant, maar mogelijkheden om L1 te gebruiken in functie van leren worden benut
 - De leerkracht hoeft de aanwezige L1's niet te spreken

- ☐ Een 'meertalig sociaal interactiemodel voor leren' als alternatief voor 'taalleermodel'

5 zorgpunten

1. Toenemende sociale ongelijkheid en armoede;
2. Toenemende intolerantie, binair denken en diversiteit als probleem;
3. Onderwijs wordt meer en meer een competitief, op “efficiency” en de markt gericht model. Daardoor wordt het uniformiserend (inclusief toenemende testcultuur) en laat het weinig ruimte voor diversiteit;
4. Eentalig ideologisch denken is hardnekkig;
5. **Mentale en feitelijke interne outsourcing en ‘leveling’.**

- ❑ De klas blijft nog al te vaak de kern van onderwijzen;
- ❑ Leerkrachtenteam als lerend netwerk blijft moeilijk;
- ❑ Differentiatie is nog vaak divergerend;
- ❑ 'Pull out classes' wordt nog vaak gezien als beste mechanisme om 'achterstand' weg te werken;
- ❑ Niveaugroepen als structurerend kader voor onderwijzen en leren neemt toe.

Uitdagingen voor de lerarenopleiding

Verandering

- ☐ Diversiteit als norm, als uitgangspunt nemen:
 - Ons denken
 - Onze houding
 - Beleidsontwikkeling
 - Handelen

- ☐ Diversiteit niet in de periferie maar in de kern van de lerarenopleiding

Verandering

- ❑ Stoppen met ontkennen dat diversiteit een thema moet zijn in 'onze LLO'
- ❑ Weg van diversiteits- en armoedemodules; weg van diversiteit als probleem;
- ❑ Diversiteitscompetenties zijn helemaal geïntegreerd in het reguliere curriculum;
- ❑ Herdenken van conceptuele leerlijnen;
- ❑ Diversiteit is uitgangspunt in alle vakken;
- ❑ Analyse van en reflectie op stereotype beliefs bij docenten/lectoren en studenten;
- ❑ Docenten/lectoren leren om niet alleen te denken/handelen vanuit de eigen referentiekaders: multiperspectiviteit;
- ❑ Studenten competent maken om niet altijd te denken vanuit het eigen referentiekader;
- ❑ Met studenten reflecteren over negatieve frames en ze samen ombuigen naar positieve frames;

Verandering

- ❑ Studenten leren geloven in hun leerlingen; hen veiligheid geven; hen 'empoweren'; leren geloven in ouders;
- ❑ Lectoren en docenten hebben nodige professionaliteit om diversiteit te integreren in lessen;
- ❑ Teams van lectoren/docenten als lerende gemeenschappen;
- ❑ Geen les over diversiteit, maar in diversiteit;
- ❑ Aandacht (ook monitoring) voor veranderen van mindset bij lectoren/docenten en studenten;
- ❑ Een lerarenopleiding gaat evenveel over het 'waarom' dan het 'wat' en het 'hoe';
- ❑ Resoluut kiezen voor een reflexieve pedagogiek;
- ❑ Lectoren/docenten en studenten leren/ervaren/ademen dat omgaan met diversiteit gewoon goed onderwijs is.

DANK U

piet.vanavermaet@ugent.be

